

Aandacht voor **Aesculus en Piet van der Bom**

Verslag van een bijeenkomst in Oudenbosch van de Nederlandse Dendrologische Vereniging op 26 april 2015

Speciale aandacht voor het appellaantje

door Leo van den
Berkmortel
foto's: Harry de Co
tekening: Piet de Jong

De bijeenkomst was georganiseerd door Conny Suijkerbuijk, in samenwerking met Hans van Selm van de NDV en enige vrijwilligers van het Arboretum Oudenbosch. Er waren 46 deelnemers waaronder elf vrijwilligers van het Arboretum Oudenbosch. Voorzitter Johan van Oosterhout opende de bijeenkomst met een korte introductie over het Arboretum. Daarna gaf hij het woord aan Piet de Jong, die toevallig die dag ook moest optreden met het Utrechts Byzantijns koor in de Basiliek van Oudenbosch en dus weer vroeg weg moest. Piet hield een powerpoint-presentatie over *Aesculus*. *Aesculus*, Paardenkastanje

Vroeger rekende men de *Aesculus* tot de familie Hippocastanaceae, tegenwoordig tot die van de Sapindaceae. Er zijn twaalf soorten, waarvan er zeven in N.-Amerika voorkomen, vier in Azië en één in Europa.

De familiekenmerken zijn: tegenover elkaar staande, handvormig samengestelde bladeren; samengestelde bloeiwijzen opgebouwd uit schichtjes (zie afbeelding) en bloemen met de honingschijf buiten de krans van meeldraden.

De bloemen zijn tweezijdig symmetrisch met buisvormige kelk. De vrucht (bolster) is een doosvrucht met daarin een groot zaad met duidelijk hilum (navel). Elke bloeiwijze bestaat uit een opeenvolging van mannelijke, tweeslachtige en daarna weer mannelijke bloemen. Het aantal tweeslachtige bloemen is afhankelijk van de positie aan de boom en van de weersomstandigheden en ze kunnen ook ontbreken. Door de opbouw met schichtjes duurt de bloei heel lang. Het honingmerk kleurt van geel via oranje naar rood, behalve bij *A. parviflora*.

De bacterie die de bloedingsziekte veroorzaakt is een zwakteparasiet. Het sortiment is nog nooit getest, maar er zouden aanwijzingen zijn dat aantasting van de mineermot de boom vatbaarder maakt voor de bloedingsziekte.

schematische weergave van een schicht.
links: bovenaanzicht; rechts: zijaanzicht.

Graf Piet en Jose vd Bom

Europa

Aesculus hippocastanum komt van nature voor in Griekenland, Albanië, Macedonië en Bulgarije. In 1572 werd hij vanuit het Ottomaanse Rijk via Wenen ingevoerd in West-Europa. Deze kastanje bloeit wit en geeft gestekelde bolsters. Hij is gevoelig voor de bloedingsziekte en de mineermot.

Noord-Amerika

De zeven Amerikaanse soorten zijn: *Aesculus californica* met witte bloemen, *A. flava* met gele bloemen, *A. glabra* met geelgroene bloemen, *A. parryi* met roomwitte bloemen (bij ons niet winterhard), *A. parviflora* met witte bloemen eind juli en met zaad dat direct kiemt, *A. pavia* met rode bloemen die in de natuur door kolibries bestoven worden en *A. sylvatica* met geel- tot roodachtige bloemen. Deze bospaardenkastanje verliest zijn blad in de natuur al in juli.

Azië

De Aziatische soorten zijn: *Aesculus assamica* met witte bloemen en enorm groot zaad; *Aesculus chinensis* met kleine witte bloemen; *Aesculus indica* met witte bloemen en *Aesculus turbinata* met witte bloemen, een erg groot hilum en nauw verwant aan *Aesculus hippocastanum*, maar met ongestekelde vruchten. Deze hybridiseert gemakkelijk met de Europese Witte paardenkastanje. De hybride (*Aesculus xhemiacantha*) heeft dan kleine stekels op de bolsters.

Wandeling door het Arboretum

Vijf gidsen begeleidden de deelnemers door het Arboretum. Van de *Aesculus* was helaas alleen de bloemaanzet zichtbaar. Het was dan ook nog maar april. Diverse andere bomen en struiken bloeiden al wel, zoals: *Amelanchier*, *Epimedium*, *Magnolia*, *Myrica*, *Osmantbus*, *Prunus*, *Staphylea* en *Rhododendron*.

Eruit sprong de laan met bloeiende sierapeltjes waaronder *Malus floribunda*. De hoofdlaan van het Arboretum is sinds 2007 beplant met *Tilia tomentosa* 'Brabant'. Aan weerszijden van de vijver in het Arboretum staan oudere lintbeplantingen van *Aesculus indica*, een van de soorten die genoemd worden als weinig gevoelig voor de bloedingsziekte. Opvallend waren de - goed herstellende - littekens op de bomen als gevolg van vorstschade. Ook twee andere soorten die genoemd worden als minder gevoelig alternatief tegen bloedingsziekte hebben we bekeken: *Aesculus flava* en *Aesculus turbinata*.

Het Arboretum heeft een indrukwekkend sortiment *Aesculus* met daarbij de verzamelde gebruikservaringen. Een van de vrijwilligers (Jeroen Braakman) liet zien dat het Arboretum ook zelf *Aesculus* zaait en kweekt, o.a. om zaailingen te gebruiken bij determinatie en ter controle van de benamingen. Zoals vaker waren de deelnemers van buitenaf verbaasd dat het Arboretum zo goed onderhouden was en dat uitsluitend door vrijwilligers.

Dorpswandeling

In de middag volgde een wandeling door Oudenbosch. De tocht voerde langs de door oud-NDV-voorzitter Piet van der Bom uitgezette bomenroute. Hij overleed vorig jaar. Gaande de wandeling werden wetenswaardigheden over gebouwen en personen verteld.

Oudenbosch behoort tot de gemeente Halderberge. Dit gebied werd in 1275 door de Bredase eigenaren geschonken aan de abdijs van St. Bernaerts in Hemiksem bij Antwerpen. Het was toen een beboste zandige heuvelrug in een gebied met veel veen, waar turf gestoken werd voor de Vlaamse steden. In 1421 vond de St. Elizabethvloed plaats. Na die overstroming werd het gebied ten noorden van Oudenbosch een getijdengebied. Vanaf 1460 werd het land geleidelijk ingepolderd. In 1583 brandden de watergeuzen het dorp plat en in 1604 brak een pestepidemie uit waardoor het dorp vrijwel uitstierf. In 1854 werd de spoorlijn aangelegd.

Het stationsgebouw is nu het op één na oudste van Nederland (station Valkenburg is een jaar ouder).

In 1837 verrees aan de Markt het Zusterhuis Sint Anna, een meisjesinternaat. In 1835 vestigde zich in Oudenbosch een Latijnse school aan de overkant van de Markt in een voormalige herberg. In 1840 werd dit het eerste klein seminarie van het bisdom Breda. Als aandenken werd in de tuin een treurbeuk geplant, die nu de oudste boom van het Arboretum is. In 1840 werd ook de congregatie van de Broeders van Saint Louis gesticht. Hieruit is het jongensinternaat Saint Louis ontstaan.

In 1842 werd de Roosendaler W. Hellemons benoemd tot pastoor. Hij had zijn opleiding genoten in Rome en was onder de indruk van de Sint Pieterskerk in Rome. Een verkleinde versie daarvan wilde hij ook in Oudenbosch. In 1865 werd de eerste steen gelegd. Omdat Oudenbosch dienst gedaan had als opleidingsplaats van de 3200 Nederlandse zouaven, kreeg de kerk in 1912 de titel Basiliek.

In 1889 werd het Jezuiten klooster gebouwd (nu Hotel Tivoli) met als bijgebouwtje een bakkerij (nu het toegangsgebouw van het Arboretum) door architect Nico Molenaar, een leerling van Pierre Cuypers. Nadat de Jezuiten vertrokken waren, werden de broeders in 1962 eigenaar van het kloostergebouw. Van de bakkerij maakten zij hun 'Paleis voor Volksvlijt'. Beide kloostertuinen werden samengevoegd. Door gebrek aan nieuwe roepingen verkochten de broeders in 1983 hun bezittingen. De tuin van 4 ha werd eigendom van de gemeente en die nam de beslissing om er in 1987 een Arboretum van te maken.

Tijdens de dorpswandeling werd de begraafplaats van de Zusters van Sint Anna bezocht waar een meer dan honderdjarige *Betula pendula* 'Youngii' staat; en de RK-begraafplaats met een in 1936 geplante *Sophora japonica* 'Pendula'. Een forse *Quercus robur*, in 1840 geplant op het graf van een legerarts, heeft de grafsteen nu grotendeels overgroeid. Uit de voet komt 'zaagsel', wat mogelijk wijst op inwendige schimmelgroei. Dat zou de aankondiging kunnen zijn van de naderende dood van de boom. Hier troffen we ook het graf van Piet van der Bom en zijn echtgenote aan. Aan de overkant, in de tuin van hun nu leegstaande woonhuis, zagen we de moederboom van een van de laanbomen in het Arboretum, *Tilia*

Aesculus Indica langs de vijver

Aesculus Indica vorstschade

tomentosa 'Brabant'.

Tenslotte konden we kiezen uit een bezoek aan de Basiliek, de kapel van Saint Louis, het Zouavenmuseum of de haven. Elke groep maakte een andere keuze. Hierna brachten sommigen nog een kort bezoek aan het Arboretum.

Ondanks de matige weersverwachting was het een zeer geslaagde dag.

Dit artikel is eerder in wat gewijzigde vorm geplaatst in het blad Arbor Vitae van de Ned. Dendr. Ver. nr. 3 van aug. 2015

Aesculus zaailingen ter determinatie